

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی روستایی

نویسندگان:

نیک گلنت

مری جانتی

سو کید

دیو شاو

مترجم:

دکتر آئیژ عزمی

عضو هیأت علمی دانشگاه رازی

انتشارات دانشگاه رازی

۱۳۹۲

عنوان	: مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی روستایی/ تالیف نیک گلنت ... [و دیگران]؛ ترجمه آئیژ عزمی.
مشخصات نشر	: کرمانشاه، دانشگاه رازی، ۱۳۹۲=۲۰۱۴ م.
مشخصات ظاهری	: ظ+۴۶۸ ص، مصور.
فروست	: دانشگاه رازی؛ ۳۱۸: جغرافیا؛ ۶.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۵۸-۸۰-۰
یادداشت	: عنوان اصلی: Nick Gallent, .../Introduction to Rural Planning, c2008
یادداشت	: کتاب‌نامه
موضوع	: عمران روستایی - انگلستان
موضوع	: انگلستان - اوضاع روستایی
شناسه افزوده	: گلنت، نیک، ۱۹۷۰-م.
شناسه افزوده	: Gallent, Nick
شناسه افزوده	: عزمی، آئیژ.
رده‌بندی کنگره	: HN ۴۰۰ /م۷ ۱۳۹۲
رده‌بندی دیویی	: ۳۰۷/۱۲۱۲۰۹۴۱

عنوان کتاب: مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی روستایی
تألیف: نیک گلنت، مری جانتی، سو کید، دیو شاو.

مترجم: دکتر آئیژ عزمی

صفحه‌آرا: وحید دامن‌افشان

ناشر: دانشگاه رازی

تاریخ و نوبت چاپ: ۱۳۹۲-اول

شمارگان: ۵۰۰

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۵۸-۸۰-۰

قطع: وزیری

چاپ: غرب اسکنر

مراکز پخش: تهران: مرکز نشر دانشگاهی ۸۸۵۵۶۱۶۸؛ کتابیران ۱۵-۶۶۵۶۶۵۱۰؛ دانشیران ۶۶۴۱۶۱۷۶

کرمانشاه: مرکز چاپ و نشر دانشگاه رازی، تلفکس ۰۲۸۰۸۰۲-۴۲۶۶۷۵۰-۴۲۶۶۷۵۰-۸۳۱

آدرس رایانامه: publication@razi.ac.ir

مسئولیت درستی مطالب به عهده مترجم است.

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

ترجمه این کتاب تقدیم می‌شود به

پدر و مادر عزیز

همسر مهربان

و فرزند دلبندم

درباره نویسندگان

نیک گلنت: مدرس دانشگاه در زمینه مسکن و برنامه‌ریزی در دانشکده برنامه‌ریزی بارتلت در پردیس دانشگاه‌های لندن می‌باشد. زمینه تحقیقاتی وی برنامه‌ریزی مسکن، مسکن روستایی و برنامه‌ریزی نواحی روستایی است. وی در تألیف کتاب‌های متعددی در زمینه‌های یاد شده با نویسندگان مختلف همکاری داشته است. او یک برنامه‌ریز شهری و نقشه‌بردار توانمند می‌باشد.

مری جانتی: مدرس ارشد مؤسسه تحقیقاتی «جامعه و اقتصاد در محیط جهانی» دانشگاه انگلیس شرقی می‌باشد. او تحقیقات متعددی را در زمینه تلفیق اهداف زیست‌محیطی در سیاست‌های کشاورزی و توسعه روستایی اروپا انجام داده است. وی سخنرانی‌های فراوانی نیز در آموزشکده برنامه‌ریزی بارتلت در کالج لندن انجام داده است.

سو کید: سخنران ارشد دانشکده طراحی شهری در دانشگاه لیورپول می‌باشد. زمینه تحقیقاتی وی، برنامه‌ریزی و مدیریت یکپارچه می‌باشد. او علاقه خاصی به کشف راه‌هایی دارد که از طریق آن در سیاست‌گذاری‌ها می‌توان محیط‌زیست را با موضوع‌های اقتصادی و اجتماعی در هم آمیخت. او یک برنامه‌ریز شهری زبردست است.

دیو شاو: استاد و رئیس دانشکده طراحی شهری لیورپول است. زمینه مطالعاتی وی، مطالعه روش‌هایی است که نظام برنامه‌ریزی جدید فضایی بر طبق آن عمل می‌کند. مطالعات وی بیشتر

ج درباره نویسندگان

متمرکز بر ایجاد فرصت‌هایی است که برنامه‌ریزی و مدیریت فضایی برای نواحی روستایی در راستای توسعه ایجاد می‌کنند.

پیشگفتار

این کتاب به بحث درباره برنامه‌ریزی (فضایی) روستایی و برنامه‌های مربوط به آن می‌پردازد. کتاب به تبیین الگوهای تغییرهای روستایی، چشم‌انداز، اجتماع و اقتصاد که بریتانیا را در قرن بیستم تحت تأثیر قرار داده‌اند، می‌پردازد. نویسندگان نه تنها به نقش برنامه‌ریزی در شکل دادن فضا در برنامه‌ریزی‌های فراگیر در دوران بعد از جنگ جهانی دوم پرداخته، بلکه برنامه‌ریزی و برنامه‌های روستایی که به وسیله نمایندگی‌های محلی و منطقه‌ای و ملی تدوین شده‌اند، را مورد توجه قرار می‌دهند. این کتاب با هدف ارائه چارچوبی آموزشی برای مباحث مربوط به برنامه‌ریزی روستایی تدوین شده است و اهداف زیر را دنبال می‌کند:

- طبیعت برنامه‌ریزی روستایی و چگونگی شکل‌گیری برنامه‌ریزی روستایی در بریتانیا؛
- کارگزاران سیاست‌های روستایی و پتانسیل‌های برنامه‌ریزی برای ایجاد یک «شاهراه سیاستی» در سطوح محلی به شکلی که بین اقدام و برنامه‌های کارگزاران متنوع، هماهنگی وجود داشته باشد؛
- تغییرهای اقتصادی در نواحی روستایی و تأثیر برنامه‌ریزی در شکل دادن اقتصاد روستایی؛
- تغییرهای اجتماعی، طبیعت اجتماع‌های روستایی، و بحث‌های اخیر پیرامون تهیه مسکن‌ها و خدمات روستایی؛

- تغییرهای زیست‌محیطی، تغییرهایی در آینده کشاورزی، حفاظت از چشم‌اندازها و پرداختن به ایده چشم‌اندازهای چندکارکردی که به وسیله نیروهای شکل‌دهنده فرایند برنامه‌ریزی شکل گرفته‌اند؛
 - نواحی کلیدی در برنامه‌ریزی روستایی فضایی، شامل بحث پیرامون مناطق شهری، حاشیه‌های شهری-روستایی و اصلاحات دولت محلی؛
 - چالش مدیریت تغییرهایی روستایی در قرن بیست و یکم از طریق فرایند حکمروایی و برنامه‌ریزی جدید.
- کتاب مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی روستایی به نیروها، فرایندها و نتایج تغییرهای روستایی می‌پردازد. همچنین نقش برنامه‌ریزی را در این تغییرها، به تفصیل مورد اشاره قرار می‌دهد.

سخن مترجم

در سلسله مراتب مدیریتی هر کشوری، روستا در پایین‌ترین سطح قرار می‌گیرد. این به آن معنا است که مدیریت هر کشور، بدون توجه به توسعه روستاهای آن ممکن نمی‌باشد. بر این مبنا، برنامه‌ریزی برای روستاهای هر کشور، جزئی ضروری از فرایند توسعه آن محسوب می‌شود. با توجه به این‌که مقوله برنامه‌ریزی، فرایندی دشوار و مجادله‌آمیز می‌باشد، لذا تلاش بسیاری از متخصصان بر چگونگی پیاده‌سازی راهبردها و الگوهای مناسب برنامه‌ریزی متمرکز می‌باشد تا از این طریق بتوانند بهترین نتیجه را با توجه به کمترین تأثیر منفی میسر سازند. در ایران نیز به همین مناسبت، در رشته‌های مختلف اعم از جغرافیا، کشاورزی، علوم اجتماعی و اقتصاد، درس برنامه‌ریزی روستایی گنجانده شده است تا دانشجویان این رشته، هر چه بهتر با روش‌ها و الگوهای رایج در امر برنامه‌ریزی روستایی آشنا شوند.

به همین مناسبت، کتاب‌های مختلفی در زمینه برنامه‌ریزی روستایی در ایران منتشر شده است که توانسته توجه بسیاری از محققان و دانشجویان را به خود جلب نماید. با این وجود، این احساس مطرح است که متأسفانه برنامه‌ریزی روستایی در ایران با الگوهای جدید برنامه‌ریزی در جهان هماهنگ نبوده و در برخی موارد تکرار روش‌های قدیمی و سنتی گذشته می‌باشد. لذا مترجمان این کتاب در صدد برآمدند که با ترجمه کتابی متفاوت با کتاب‌های رایج در ایران تا

حدی این خلأ موجود را پر نمایند.

نویسندگان کتاب حاضر با دیدگاهی کاملاً متفاوت، برنامه‌ریزی روستایی را مورد توجه قرار داده‌اند. در ابتدا، برنامه‌ریزی روستایی را به چالش کشیده و اعلام می‌کنند که دیگر در فرایند امروزی برنامه‌ریزی، برنامه‌ریزی روستایی و شهری به شکلی جدا، معنا و مفهومی ندارد. به عبارتی برنامه‌ریزی شهری و روستایی را باید به صورت یک کل و در قالب منطقه‌ای مورد توجه قرار داد. مفهومی که در همه جای این کتاب، تحت عنوان برنامه‌ریزی فضایی و حکمروایی فضایی مورد تأکید قرار می‌گیرد.

کتاب حاضر در ۱۲ فصل تلاش دارد که به فرایند تغییرهایی که در سده‌های اخیر در نواحی روستایی رخ داده اند، بپردازد. به عبارتی یکی از اهداف مهم برنامه‌ریزی روستایی، چگونگی واکنش نسبت به این تغییرها است. ابتدا تأکید می‌شود که در گذشته برنامه‌ریزی تنها به دنبال کنترل و مهار تغییر در نواحی روستایی بود، حال آن‌که برنامه‌ریزی امروزی و جدید ضمن درک تغییرها، تلاش می‌نماید که این تغییرها را به شکلی مناسب جهت دهد و هدایت نماید.

بر طبق نظر نویسندگان کتاب «مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی روستایی»، تغییرها در نواحی روستایی در سه بعد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی مطرح می‌باشند. هر سه بعد با یکدیگر ارتباطی تنگاتنگ دارند و هدف برنامه‌ریزی ایجاد تعادل بین این ابعاد می‌باشد. تغییر در جایگاه بخش کشاورزی و تنوع بخشی به درآمدهای روستاییان، تغییرها ناشی از گسترش گردشگری روستایی و در نهایت تأثیرات زیست‌محیطی ناشی از گسترش خانه‌های دوم و کاهش نقش محوری کشاورزی در نواحی روستایی از جمله این تغییرها است که باید برنامه‌ریزی برای آن راهکارهای مناسب ارائه دهد.

مسکن روستایی از دیگر چالش‌های پیش روی برنامه‌ریزی می‌باشند. گسترش خانه‌های دوم و حرکت خیل عظیمی از بازنشستگان به نواحی روستایی موجب افزایش تقاضا و تورم قیمت‌ها در نواحی روستایی شده است. با وجود نقش مهمی که این گروه بر اقتصاد منطقه‌ای دارند، این سؤال مطرح است که برنامه‌ریزی برای مردم بومی در مقابل این افزایش قیمت مسکن و کاهش عرضه چه کاری می‌تواند انجام دهد؟

در ادامه کتاب، بحث شمول اجتماعی طرح‌ها مطرح می‌شود. نویسندگان معتقد هستند که از جمله آسیب‌های موجود برنامه‌های قبلی، عدم توجه به گروه‌های مختلف اجتماعی بوده است.

به عبارتی منافع طرح‌های توسعه‌ای، اغلب در جهت خواست گروه‌های کوچکی از جامعه بوده و این امر سبب می‌شده که بخش‌های محروم جامعه نتوانند از امتیازات طرح‌های مزبور بهره لازم را ببرند. در همین رابطه نویسندگان بر مقوله قابلیت دسترسی به خدمات اشاره می‌کنند و این‌که چگونه می‌توان شرایطی را فراهم نمود که خدمات به نحو مناسبی به تمامی اقشار جامعه انتقال یابد. این امر موجب انتقاد به برخی رویکردها و مدل‌های رایج برنامه‌ریزی همچون مدل مکان مرکزی کریستالر و الگوی لوش می‌شود. چراکه این اعتقاد وجود دارد که عرضه امکانات بر حسب دامنه و آستانه خدمات سبب می‌گردد که برخی نیازهای اساسی به علت عدم وجود آستانه جمعیتی لازم در برخی نواحی دوردست توزیع نگردند که این امر موجب عقب‌ماندگی توسعه‌ای این مناطق می‌شود.

با این همه نویسندگان مزبور معتقد هستند که بهترین راهکار جهت توسعه روستاها، توجه به الگوی شهری منطقه‌ای است که بر طبق آن شهرها با مجموعه‌های پایین‌دستی خود که شامل روستاهای متعدد می‌شوند، می‌توانند به فرایند توسعه روستایی کمک نمایند. هر چند که خود آن‌ها نیز اذعان دارند که این طرح امکان به حاشیه‌رفتن روستاها را افزایش می‌دهد و سبب می‌گردد که روستاها به مکان‌های حاشیه‌ای و وابسته تبدیل شوند.

در هر حال، کتاب حاضر ایده‌های جدیدی را در عرصه روستایی مطرح می‌کند. نویسندگان مزبور تلاش نموده‌اند با ذکر مثال‌های متنوع (عمدتاً از کشور بریتانیا)، موضوع‌های مورد بحث را ملموس‌تر نموده و حتی نتایج برخی از طرح‌ها را با ذکر تجارب آن‌ها بیان کنند که این می‌تواند برای برنامه‌ریزان در ایران مفید و مثمر باشد و از تکرار اشتباهات جلوگیری نماید. در نهایت درخواست می‌شود، خوانندگان خطاهای مترجم را که تعداد آن‌ها کم نیست، گوشزد کنند تا در چاپ‌های احتمالی بعدی اصلاح گردند.

سخن نویسندگان

هر کدام از ما نویسندگان کتاب، دست کم به مدت ۵ سال در زمینه برنامه‌ریزی روستایی تحصیل کرده‌ایم، (و برخی مدت بیشتری را گذرانده‌اند). همه ما دانشجویان متعددی در مقاطع مختلف تحصیلی اعم از کارشناسی و تحصیلات تکمیلی داشته‌ایم. تمامی این تجارب آموزشی و تدریس، ما را به این واقعیت رسانده است که دست کم تاکنون، هیچ یک از کتاب‌های منتشر شده، نتوانسته تمامی تغییرهای رخ داده در عرصه‌های روستایی را به طور کامل شرح دهد. کتاب‌های بی‌نظیری تا کنون منتشر شده‌اند. به طور مثال کتاب «ری پال» تحت نام «شهر کجاست؟»، با وجودی که در سال ۱۹۶۵ و ۱۹۷۰ منتشر شده است، هنوز نو و جدید می‌باشد و به هیچ وجه خواننده احساس قدیمی بودن را احساس نمی‌کند. همین طور «هاگ کلات»^۱ و «هاوارد نیوبی»^۲ نویسندگان توانمندی به شمار می‌روند که آثارشان مورد تأیید بسیاری از محققان است. کتاب «برنامه‌ریزی نواحی روستایی»^۳ نوشته «اندرو گلیگ»^۴ که در سال ۱۹۷۸ و ۱۹۹۶ به چاپ رسیده است، همچنان منبع موثقی به شمار می‌رود. امروزه بیشتر کتاب‌های مفیدی که دانشجویان از آن استفاده می‌کنند، همچون «کتاب راهنمای مطالعات روستایی»^۵ نوشته کلاک و همکاران که

^۱Ray Pahl ^۲Howard Newby ^۳Countryside Planning ^۴Andrew Gilg ^۵Han-
dbook of Rural Studies

در سال ۲۰۰۶ منتشر شده است و کتاب «برنامه‌ریزی نواحی روستایی» بیشاپ و فیلیپس که در سال ۲۰۰۴ منتشر شده است، همگی تفکرات و اندیشه‌های کلیدی و مهمی را مطرح نموده‌اند که به نقش فراگیر برنامه‌ریزی و روش‌هایی که برنامه‌ریزی باید در آینده در نواحی روستایی به آن توجه کند، می‌پردازند. در همه این موارد، متأسفانه این کتاب‌ها به طور کامل به مقوله تغییرهای صورت گرفته در نواحی روستایی نپرداخته‌اند. در شرایطی که احساس می‌شود، باید به تغییرهای صورت گرفته در نواحی روستایی پرداخته شود (دانشجویان باید تشویق شوند که موضوع‌های مختلف پیرامون این تغییرها را فراگیرند)، این واقعیت مطرح است که نوعی فقدان در تحقیق‌ها حول محور تغییرهای صورت گرفته در نواحی روستایی وجود دارد. قسمتی از این مشکل مربوط به وسعت دید محدود برنامه‌ریزی مبتنی بر کاربری اراضی است (نوعی برنامه‌ریزی که در سال ۱۹۴۷ مطرح شد و مرتبط با محیط‌زیست مصنوع بوده و در جهت محدود سازی تأثیرات انسان بر چشم‌انداز، محیط‌زیست و کشاورزی بوده است). به سختی می‌توان به نقش برنامه‌ریزی در شکل دادن تغییرهای اجتماع اشاره کرد و تغییرهایی که در ارائه خدمات، عرضه مسکن و شکل ساخت‌وساز صورت گرفته را نادیده انگاشت. متأسفانه برنامه‌ریزی بخشی از توان و قدرت گذشته خود را از دست داده است. به طور مثال در قانون سال ۱۹۴۷ برنامه‌ریزی دیگر نمی‌تواند بر کشاورزی محدودیت اعمال کند. همچنین توانایی برنامه‌ریزی در ایجاد تعادل بین آیین‌نامه‌های زیست‌محیطی و آیین‌نامه‌های مربوط به چشم‌انداز محدود شده است. لذا نقش برنامه‌ریزی در کشاورزی به صورتی غیرمستقیم درآمده و محدود به حفظ نقش کشاورزی در اقتصاد روستایی شده است. اما محدودیت‌هایی که بر سر راه تغییر کاربری‌های اراضی وضع شده، سبب تحلیل بردن بخش کشاورزی شده است. با این همه، علائمی از وقوع تغییر در این رویه دیده می‌شود: «سیاست عمومی کشاورزی»^۱ چندین بار اصلاح شده است که این اصلاحات در راستای تولید محصولات کشاورزی و به عبارتی افزایش تولید بوده است (Hall, 2001). در کتاب حاضر وقتی نقش برنامه‌ریزی برای دانشجویان معرفی می‌گردد، تأکید بر شاخص‌های آن بسیار مهم است، به خصوص زمانی که این اثرات شروع و تقویت شده و در نهایت به پایان می‌رسند. برخی مواقع این شاخصها، واضح می‌باشند و در برخی مواقع دقیق و موشکافانه عمل می‌کنند. بین سیاست‌ها و برنامه‌ها، همواره رابطه‌ای محکم برقرار بوده است و در این کتاب اشاره می‌شود که چگونه

^۱ Common Agricultural Policy

تفکرات برنامه‌ریزی، نواحی روستایی را شکل داده‌اند. هدف ما از نوشتن این کتاب، نشان دادن تمامی نیروها، فرایندهای تغییر دهنده نواحی روستایی و نتایج حاصل از آن است. همچنین ما معتقد هستیم که امروزه این نقش برنامه‌ریزی بسیار فراگیر شده است. قانون مصوب سال ۲۰۰۴ تحت عنوان «خرید اجباری و برنامه‌ریزی» در بریتانیا و ولز نوعی برگشت به عقب و به مباحث پیرامون شکست در طرح‌های نظام برنامه‌ریزی بعد از جنگ به منظور ایجاد تغییرهای مثبت بود. به عبارتی تأکید بر این مسأله بود که چگونه برنامه‌ریزی می‌تواند به شکلی رقابتی و پایدار در آینده عمل کند. این قانون تأکید می‌کرد که برنامه‌ریزی چگونه در دام بوروکراسی افتاده است که سبب می‌شود هیچ‌گاه به اهداف توسعه‌ای خود نرسد. در نتیجه، قانون مزبور معتقد است که برنامه‌ریزی باید دوباره از نو پی‌ریزی شود. برنامه‌ریزی باید نیرویی توانمند در اجتماع بوده تا بتواند مکان را به شکل مناسبی شکل دهد. جهت تحقق این امر باید از برنامه‌ریزی کاربری اراضی به سمت برنامه‌ریزی فضایی حرکت نمود. تا این زمان هیچ‌گونه توافقی بر سر این‌که برنامه‌ریزی فضایی چگونه باید باشد وجود نداشته است (Nadin, 2007). اما این توافق وجود دارد که برنامه‌ریزی باید کمتر به شکل بخشی عمل نموده و باید مردم در فرایند آن نقش مهمی داشته باشند. این موارد در اصلاحات قانون مزبور در جهت تحقق دولت و حکمروایی محلی لحاظ شدند.

نتایج این تغییرها در نظام برنامه‌ریزی روستایی عمیق بود و سبب شد که برنامه‌ریزی نقش مهمی را در ایجاد هماهنگی بین گروه‌های ذینفع بازی کند. این نقش به مدیریت کاربری اراضی توجه کمتری اعمال می‌کرد، (به عنوان کارکردی اصلی) و تلاش می‌کرد تا نقشی واسطه‌ای را در بین مسئولان و قانون داشته باشد. براین اساس برنامه‌ریزی نقشی کلیدی و مرکزی را در ساز و کار حکمروایی مدرن ایفا کرد. در این کتاب این تفکر، به شکلی مبسوط، طی دوازده فصل مورد توجه قرار گرفت و این امید وجود دارد که کتاب حاضر بتواند مروری جامع بر تغییرهای صورت گرفته در نواحی روستایی داشته باشد.

لازم است که از تلاش افرادی که در تهیه این کتاب نقش داشته‌اند، قدردانی شود. جا دارد از داورانی که کتاب فوق را مورد ارزیابی خود قرار دادند و پیشنهادهای سازنده‌ای را برای تکمیل آن ارائه نمودند، تشکر کنیم. پیشنهادهایی توسط کیت هاگارد^۱، پال سلمن^۲، جنیس

^۱Keith Hoggart

^۲Paul Selman

مورفت^۱، مارک تئودور جونز^۲، ژئوف ویلسون^۳ و وینسنت نادین^۴ ارائه شده است. راهنمایی‌ها و تشویق‌های مک دویت^۵، جین ویلد^۶، النور ریورز^۷ و کیت لاو^۸ در انتشارات تیلور و فرنسیس^۹ بسیار باارزش بودند. لازم است که از جودیت هیلمور^{۱۰} و دیگر اعضا و کارمندان اداری در دانشگاه یو سی ال تشکر شود. در دانشگاه انگلیای شرقی^{۱۱}، مشاوره کارن کراکت^{۱۲} در انجام طراحی‌ها به‌ویژه در بخش پایانی فصل ۴ کمک زیادی به ارتقای کتاب نمود. در لیورپول^{۱۳}، ساندر رابینسون^{۱۴} مجوزهای لازم را برای کتاب جهت انتشار تصاویر و نقشه‌ها اخذ نمود و «سزان یی»^{۱۵} اجازه طراحی مجدد تمامی عکس‌ها و نقشه‌ها را به ما داد. هر چهار نفر ما، دوست داریم که از خانواده و دوستانمان به واسطه تشویق‌ها، حمایت‌ها و صبر و بردباری‌هایشان تشکر کنیم. جا دارد که از حمایت‌های صورت گرفته در «برنامه‌های تصمیم‌گیری زیست‌محیطی در مؤسسه تحقیقات اقتصادی و اجتماعی محیط‌زیست جهانی»^{۱۶} تشکر شود، چراکه برخی از داده‌های این کتاب توسط مؤسسه یاد شده تهیه شده است. جا دارد که از بیل ادوارد^{۱۷} تشکر شود که نتایج تحقیقات دکتری خود را در سال ۱۹۹۰ در اختیار ما قرار داد تا در این کتاب استفاده شود. همچنین از راهنمایی‌ها و کمک‌های وی تشکر می‌شود. با این همه اذعان می‌کنیم که با وجود تمامی این حمایت‌ها و مساعدت‌ها، این کار خالی از لغزش و اشتباه نبوده که مسئولیت تمامی این اشتباهات را بر عهده می‌گیریم.

نیک گلنت

مری جانتی

سو کید

دیو شاو

لندن و لیورپول، جولای ۲۰۰۷

^۱Janice Morphet

^۲Mark Tewdwr-Jones

^۳Geoff Wilson

^۴Vincent Nadin

^۵Kate McDevitt

^۶Jane Wilde

^۷Eleanor Rivers

^۸Katy Low

^۹Taylor & Francis

^{۱۰}Judith Hillmore

^{۱۱}University of East Anglia

^{۱۲}Karen Crockett

^{۱۳}Liverpool

^{۱۴}Sandra Robinson

^{۱۵}Suzanne Yee

^{۱۶}Environmental Decision Making Programme at the Centre for Social and Economic Research on the Global Environment

^{۱۷}Bill Edwards

فهرست مطالب

ت	درباره نویسندگان
ج	پیشگفتار
خ	سخن مترجم
ر	سخن نویسندگان
۱	بخش اول زندگی روستایی، برنامه‌ریزی و حکمروایی
۳	۱ مقدمه
۸	۱.۱ مفهوم «روستا» و «نواحی روستایی»
۱۴	۲.۱ نقش برنامه‌ریزی در نواحی روستایی چیست؟
۱۷	۳.۱ برنامه‌ریزی کاربری اراضی
۲۰	۴.۱ برنامه‌ریزی فضایی

۳۰	مشکلات فضایی پیش روی نواحی روستایی	۵.۱
	پیوستگی درونی مکان‌ها: تفکر دوباره درباره شهر و روستا از طریق برنامه‌ریزی	۶.۱
۳۴	راهبردی	
۳۹	حکروایی روستایی و برنامه‌ریزی فضایی	۲
۴۲	شکل‌گیری سیاست‌های روستایی پس از جنگ جهانی دوم و برنامه‌ریزی	۱.۲
۴۷	حکروایی روستایی	۲.۲
۵۱	نمایندگی‌ها و گروه‌های مؤثر ارائه دهنده خدمات روستایی	۳.۲
۶۶	اصلاحات دولت محلی و نظام برنامه‌ریزی	۴.۲
۸۱	بخش دوم اقتصاد روستایی	
۸۳	تغییرهای اقتصادی	۳
۸۵	اقتصاد روستایی قبل از سال ۱۹۴۰	۱.۳
۸۶	تبلور تدریجی یک اقتصاد متنوع روستایی	۲.۳
۸۷	رهیافت‌های اولیه در توسعه اقتصاد روستایی	۳.۳
۱۰۱	جایگاه کنونی اقتصاد روستایی	۴.۳
۱۰۳	راهبردها و برنامه‌های توسعه روستایی	۵.۳
۱۱۳	روابط شهر و روستا	۶.۳
۱۱۳	یک الگوی جدید برای اقتصاد روستایی	۷.۳
۱۲۱	اقتصاد کشاورزی	۴
۱۳۰	سیاست‌های کنونی کشاورزی و برنامه‌ریزی	۱.۴
۱۳۴	دوران سیاست عمومی کشاورزی	۲.۴
۱۴۳	کاهش درون‌گرایی بخش کشاورزی	۳.۴
۱۴۹	صرفه‌جویی‌های اقتصادی جدید	۵

ط فهرست مطالب

- ۱۵۶ نقش جدید کشاورزی و گسترش بخش غذایی- زراعی
- ۱۵۹ تنوع بخشی غیر کشاورزی- گردشگری، تفریح و دسترسی به نواحی روستایی
- ۱۶۴ رشد بخش ها و بازارهای کوچک و متوسط در اقتصاد روستایی
- ۱۷۱ زندگی روستایی از دریچه نگرش منطقه‌ای

۱۸۵ بخش سوم نیازهای جوامع روستایی

- ۱۸۷ ۶ تحول جامعه روستایی
- ۱۹۲ ۱.۶ اجتماع در حال گذار
- ۱۹۹ ۲.۶ تغییر اجتماعی و تغییر نیازها
- ۲۰۱ ۳.۶ چالش‌های روستایی
- ۲۱۷ ۷ تأمین مسکن روستایی، تقاضا، عرضه، توانایی خرید و بازار
- ۲۲۷ ۱.۷ فشار تقاضا
- ۲۳۵ ۲.۷ فشار عرضه
- ۲۴۴ ۳.۷ برنامه‌ریزی و مسکن ارزان قیمت
- ۲۵۳ ۴.۷ افزایش عرضه زمین و مسکن
- ۲۵۹ ۸ زندگی در نواحی روستایی
- ۲۷۱ ۱.۸ تهیه خدمات آموزشی
- ۲۸۴ ۲.۸ فن آوری اطلاعات و ارتباطات
- ۲۸۷ ۳.۸ برنامه‌ریزی اجتماع‌محور

۲۹۹ بخش چهارم تغییر زیست‌محیطی و برنامه‌ریزی

- ۳۰۱ ۹ یک محیط در حال تغییر
- ۳۰۳ ۱.۹ یک چشم‌انداز انسان‌ساخت

۳۰۶	دیدگاه‌های مختلف نسبت به محیط‌های روستایی	۲.۹
۳۱۴	تردیدهایی درباره ایده نواحی خاص زیست‌محیطی	۳.۹
۳۱۷	انتقادهایی بر نقش کشاورزی در مدیریت چشم‌اندازها	۴.۹
۳۳۳	محیط‌زیست متمایز	۱۰
۳۳۴	مناطق حفاظت شده طبیعی	۱.۱۰
۳۴۴	چشم‌انداز مناطق حفاظت شده	۲.۱۰
۳۵۴	کمربندهای سبز	۳.۱۰
۳۷۱	بخش پنجم حکمروایی، هماهنگی و یکپارچگی	
۳۷۳	۱۱ بازنگری در جایگاه نواحی روستایی	
۳۷۸	۱.۱۱ مناطق شهری: یک چارچوب راهبردی جدید برای برنامه‌ریزی روستایی	
۳۹۶	۲.۱۱ بیان علائق روستایی	
۳۹۷	۳.۱۱ تثبیت روستایی	
۴۰۱	۱۲ نتیجه‌گیری: یکپارچگی دستورها، هماهنگی راه‌حل‌ها	
۴۳۱	منابع	
۴۵۷	واژه نامه انگلیسی به فارسی	
۴۶۵	نمایه	

رویه‌های جدیدی بعد از جنگ جهانی دوم شد که شامل: افزایش کالاها؛ افزایش تحرک؛ کاهش ساعات کار؛ افزایش آموزش و رشد تأثیرگذار رسانه‌ها در توسعه آگاهی‌های مردم روستایی بود (White, 1976). زندگی روستایی ارزش تجاری یافت و یک عامل مهم در ایجاد رویکرد مصرف‌گرایی در نواحی روستایی به شمار رفت. بر اساس تحقیق کلاک و گودوین^۱ (۱۹۹۲) جمعیت روستایی به میزان زیادی به علت مهاجرت‌های ورودی به روستاها که این مناطق را مقصد گردشگری و گذران اوقات فراغت خود می‌دیدند، افزایش یافت. بعد از یک دوران کاهش در جمعیت روستایی، از دهه ۱۹۷۰، برای اولین بار این نواحی با رشد تدریجی حرکت به سمت روستاها و افزایش جمعیت روبه‌رو شدند. مطالعات نشان می‌دهد که اصلاح نظام‌های حمل‌ونقل، روابط و شبکه‌های همگانی به عنوان عوامل مؤثر در کیفیت زندگی، موجب حرکت جمعیتی به روستاها شد (Murdoch, 19). هالفاکری^۲ در ادامه می‌گوید که تمامی این تحولات یک مشکل جدی بر سر راه تولید گرایان قدیمی در دولت حاکمه پدید آورد.

در شرایطی که بحث بر سر تغییر دیدگاه تولیدگرایی ادامه داشته است، اطلاعات به دست آمده نتایج جالبی را مطرح می‌کند: اقتصاد روستایی غالب لزوماً وابسته به زمین نیست (Winter and Rushbrook, 2003). سال‌های سال بحث مهم بر سر آینده روستاها و نقش اقتصاد در آن بوده است. تحقیقات مختلف همچون نتایج حاصل از گزارش سفید روستایی در سال ۱۹۹۵ و ۲۰۰۰ و گزارش هاگینز (فصل دوم) ارائه شد. این تحقیقات از رویدادهایی چون مسائل مربوط به امنیت غذایی بر اثر بیماری‌هایی همچون بیماری‌های دهان و پا تأثیر پذیرفت که منجر به بررسی مجدد جایگاه کشاورزی در اقتصاد روستایی گردید (North, 2001) اخیراً انتشار «گزارش استرن»^۳ از اثرات اقتصادی تغییر آب و هوا موجب توجه بیشتر بر آینده اقتصاد روستایی شد (Stern, 2006). در این گزارش، روستاها مکانی برای بهتر شدن یا کاهش اثرات مخرب تغییرهای آب و هوایی برای اقتصاد روستایی به شمار می‌رود. نقش کشاورزی به عنوان جاذب کربن در جذب گازهای کربنی همچون کشت درختان در حوزه‌های آبخیز رودها به مدیریت سیلاب‌ها کمک می‌کند. سیاست‌هایی که از این بحث‌ها بیرون می‌آید، علم جدیدی را پی‌ریزی نموده است که منجر به نگاه جدیدی به اقتصاد روستایی و طرز فکر دولت‌ها درباره نقش آتی روستاها در اقتصاد ملی شده است.

^۱ Cloke and Goodwin^۲ Halfacree^۳ Stern Review

قاب ۲.۳: بحران تولیدگرایی

انتقادهای نسبت به رویکرد تولیدگرایی تنها مختص به کشاورزی نبوده و تمامی ابعاد اقتصاد روستایی را دربرگرفته است. برتری کشاورزی بر تمامی ابعاد اجتماع و اقتصاد روستایی که از سال ۱۹۴۷ کاهش یافته است، رو به پایان است. در واقع از دوران بعد از تولید گرایی، نگاه به نواحی روستایی تغییر یافته است. بازیگران و جذابیت‌های جدیدی در زندگی روستایی مطرح شده که به فراخور نوع نگاه آن‌ها، دیدگاه‌های نوینی در زندگی روستایی پدید آورده‌اند.

Halfacree, 1999: 69

۴.۳ جایگاه کنونی اقتصاد روستایی

در شرایط فعلی، تدوین ساختار اقتصاد روستایی توسط دولت انگلستان در سال ۲۰۰۶ به اتحادیه اروپا در قالب «برنامه راهبرد ملی توسعه روستایی»^۱ واگذار شد. این ساختار، از ساختاری مبتنی بر تولید مواد اولیه به ساختاری با فعالیت‌های چندگانه تولیدی و مصرفی تغییر یافته است (DEFRA, 2006c:3). بعد از جنگ جهانی که کشاورزی سهم عمده‌ای را در اقتصاد روستایی ایفا کرد، شاخص‌های کنونی حاکی از سهم ۱/۸ درصدی نیروی کار بخش کشاورزی دارد، هر چند که سهم آن در تولید ناخالص ملی کاهش یافته است و از ۲/۹ درصد در سال ۱۹۷۶ به ۰/۵ درصد در سال ۲۰۰۵ رسیده است. گرچه سهم نیروی کار شاغل در کشاورزی به بخش‌های دیگر وابسته می‌باشد (به‌ویژه در مکان‌های دوردست). در هر صورت حرکت اقتصادی به سمتی است که تفاوت‌های موجود بین شهر و روستا را کم‌رنگ نموده و اقتصاد هر دو را به یکدیگر شبیه سازد. برای مثال در بریتانیا، ۸۰ درصد اشتغال روستایی، در بخش توزیع کالا قرار دارد (خرده‌فروشی، هتل‌داری و ...) که مدیریت عمومی، بهداشت و آموزش، کارخانه‌ها و املاک جزو آن به شمار می‌رود (شامل بازارها و تهیه خدمات مالی) (Countryside Agency, 2003). شکل ۱.۳ را ببینید.

هر چند با وجود شباهت ساختار بخش‌ها، نواحی دیگر روستایی ویژگی‌های اشتغالی متفاوتی دارند. برخلاف نواحی شهری، نواحی روستایی تمایل دارند که مرکزی برای شرکت‌های کوچک

^۱Rural Development National Strategy Plan

Introduction to Rural Planning

By:

**Nick Gallent, Meri Juntti,
Sue Kidd, and Dave Shaw**

Translated by:

Aeizh Azmi, Ph. D.
(Razi University Faculty Member)

Razi University Press

2014